УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціально-психологічної освіти та фізичної культури
Кафедра соціальної педагогіки, соціальної роботи та консультування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь бакалавр

на тему:

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ

Виконав: студент IV курсу р/41 групи
денної форми навчання
спеціальності 231 Соціальна робота
Освітня програма «Соціальна робота (Соціально-психологічна реабілітація)»
Шмерчук Віталій Дмитрович
Керівник: доцент кафедри
соціальної педагогіки та
соціальної роботи, канд. пед. наук
Бойко Ольга Миколаївна
Рецензент:
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, канд. пед. наук
Гончар Інна Григорівна

Умань − 2026

ЗМІСТ

ВСТУП…….....6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ ……...10
1.1. Соціальні мережі як соціально-комунікаційний феномен: сутність, функції та класифікація ……..…10
1.2. Молодь як цільова група соціальної роботи в умовах цифровізації суспільства ……14
1.3. Нормативно-правові засади використання соціальних мереж у соціальній роботі …….18
1.4. Соціально-психологічні особливості впливу соціальних мереж на молодь ……...……24
1.5. Потенціал соціальних мереж як інструменту соціальної роботи: напрями, форми та методи застосування ……28
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ……35
2.1. Організація та методика емпіричного дослідження ……35
2.2. Аналіз результатів дослідження……....38
2.3. Обґрунтування ефективності використання соціальних мереж у наданні соціальних послуг молоді……48

ВИСНОВКИ …….....52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ……54
ДОДАТКИ ……59

АНОТАЦІЯ. Шмерчук В. Д. Соціальні мережі як інструмент соціальної роботи з молоддю. Кваліфікаційна робота першого (бакалаврського) рівня вищої освіти на правах рукопису. Спеціальність 231 Соціальна робота. Умань, 2026.

У роботі досліджено особливості використання соціальних мереж як інструменту соціальної роботи з молоддю в умовах цифровізації суспільства. Проаналізовано теоретичні підходи до розуміння соціальних мереж як соціально-комунікаційного феномену, визначено їх сутність, функції та роль у сучасному суспільстві. Охарактеризовано молодь як цільову групу соціальної роботи в цифровому середовищі, розкрито нормативно-правові та соціально-психологічні аспекти використання соціальних мереж у професійній діяльності фахівців соціальної сфери. Визначено потенціал соціальних мереж як інструменту соціальної роботи, окреслено основні напрями, форми та методи їх застосування у роботі з молоддю. Проведено емпіричне дослідження щодо ефективності використання соціальних мереж у процесі надання соціальних послуг молоді.

Актуальність роботи зумовлена стрімкою цифровізацією суспільства, трансформацією сучасних форм комунікації та зростанням ролі соціальних мереж у житті молоді. В умовах воєнного стану, соціально-економічної нестабільності та підвищеного психологічного навантаження на молоде покоління соціальні мережі стають важливим засобом інформування, підтримки, консультування та організації соціальної допомоги. Водночас актуалізується потреба у науковому обґрунтуванні ефективних підходів до використання соціальних мереж у соціальній роботі та врахуванні ризиків цифрового середовища.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості використання соціальних мереж як інструменту соціальної роботи з молоддю.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема: аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукової літератури й нормативно-правових

джерел – для визначення теоретичних засад дослідження; анкетування молоді – для вивчення особливостей використання соціальних мереж та оцінки їх ефективності у соціальній роботі; методи кількісного та якісного аналізу результатів дослідження – для інтерпретації отриманих даних і формулювання висновків.

Одержані результати засвідчили, що соціальні мережі є ефективним інструментом соціальної роботи з молоддю, оскільки забезпечують оперативність комунікації, доступність соціальних послуг, можливість проведення профілактичної, консультативної та інформаційно-просвітницької роботи. За результатами емпіричного дослідження встановлено високий рівень залученості молоді до цифрового середовища та готовність використовувати соціальні мережі для отримання соціальної підтримки. Обґрунтовано доцільність інтеграції соціальних мереж у практику діяльності соціальних служб, закладів освіти та молодіжних організацій.

Ключові слова: соціальні мережі, соціальна робота, молодь, цифровізація суспільства, соціальні послуги, цифрова комунікація, соціальна підтримка, соціально-психологічний вплив, онлайн-консультування, молодіжне середовище.

ABSTRACT. Shmerchuk V. D. ***Social Networks as a Tool of Social Work with Youth.*** Qualification Thesis for the First (Bachelor's) Level of Higher Education, manuscript. Specialty 231 Social Work. Uman, 2026.

The paper investigates the peculiarities of using social networks as a tool of social work with youth in the context of the digitalization of society. Theoretical approaches to understanding social networks as a socio-communicative phenomenon are analyzed; their essence, functions, and role in contemporary society are determined. Youth are characterized as a target group of social work within the digital environment, while the regulatory, legal, socio-psychological aspects of the use of social networks in the professional activity of social work specialists are revealed. The potential of social networks as a tool of social work is identified, and the main directions, forms, and methods of their application in work with youth are outlined. An empirical study on the

effectiveness of the use of social networks in the process of providing social services to young people was conducted.

The relevance of the study is determined by the rapid digitalization of society, the transformation of modern forms of communication, and the increasing role of social networks in the lives of young people. Under the conditions of martial law, socio-economic instability, and increased psychological pressure on the younger generation, social networks become an important means of informing, support, counselling, and organization of social assistance. At the same time, there is a growing need for scientific substantiation of effective approaches to the use of social networks in social work and consideration of the risks associated with the digital environment.

The purpose of the study is to theoretically substantiate and empirically investigate the peculiarities of using social networks as a tool of social work with youth.

Research methods. To achieve the purpose of the study, a complex of theoretical and empirical methods was used, including analysis, synthesis, generalization, and systematization of scientific literature and regulatory legal sources to determine the theoretical foundations of the research; youth surveys to study the peculiarities of social network use and assess their effectiveness in social work; methods of quantitative and qualitative analysis of the research results for the interpretation of the obtained data and formulation of conclusions.

The obtained results demonstrated that social networks are an effective tool of social work with youth, as they ensure prompt communication, accessibility of social services, and opportunities for preventive, counselling, informational, and educational activities. The empirical study revealed a high level of youth involvement in the digital environment and their readiness to use social networks to receive social support. The expediency of integrating social networks into the practical activities of social services, educational institutions, and youth organizations has been substantiated.

Keywords: social networks, social work, youth, digitalization of society, social services, digital communication, social support, socio-psychological influence, online counselling, youth environment.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімкою цифровізацією усіх сфер життєдіяльності людини, трансформацією способів комунікації, отримання інформації та соціальної взаємодії. Особливе місце у цих процесах займають соціальні мережі, які стали не лише засобом спілкування, а й важливим інструментом формування суспільної думки, соціалізації особистості, надання інформаційної, психологічної та соціальної підтримки. Найбільш активними користувачами соціальних мереж є молодь, для якої цифровий простір став невід'ємною складовою повсякденного життя, середовищем навчання, самореалізації, міжособистісної комунікації та пошуку допомоги.

Актуальність теми дослідження зумовлена також сучасними соціальними викликами, які постали перед українським суспільством в умовах воєнного стану, соціально-економічної нестабільності та посилення психологічного навантаження на молоде покоління. Молодь потребує своєчасної підтримки, достовірної інформації, доступу до соціальних послуг та безпечного середовища для комунікації. У таких умовах соціальні мережі стають ефективним каналом взаємодії між соціальними працівниками та молодими людьми, дозволяючи оперативно реагувати на кризові ситуації, поширювати соціально важливу інформацію, здійснювати профілактику негативних явищ та формувати культуру звернення по допомогу.

Водночас активне використання соціальних мереж у роботі з молоддю супроводжується низкою проблем і ризиків. Серед них – питання захисту персональних даних, інформаційної безпеки, дотримання етичних норм професійної діяльності, поширення дезінформації, формування залежності від соціальних мереж, кібербулінг та негативний вплив цифрового середовища на психоемоційний стан молоді. Це актуалізує необхідність наукового осмислення можливостей і обмежень використання соціальних мереж у соціальній роботі, а також розробки ефективних підходів до їх застосування у практичній діяльності фахівців соціальної сфери.

Проблематика використання соціальних мереж у соціальній роботі перебуває на перетині кількох наукових галузей – соціальної роботи, психології, соціології, права, педагогіки та комунікаційних наук. Значний внесок у дослідження цифровізації суспільства, соціальної комунікації, особливостей молодіжного середовища та інноваційних технологій соціальної роботи здійснили як українські, так і зарубіжні науковці. Проте питання комплексного аналізу соціальних мереж як інструменту соціальної роботи з молоддю, особливо в умовах сучасних суспільних трансформацій в Україні, залишається недостатньо дослідженим і потребує подальшого наукового обґрунтування.

Таким чином, актуальність теми дослідження визначається необхідністю теоретичного осмислення та практичного обґрунтування використання соціальних мереж як сучасного інструменту соціальної роботи з молоддю в умовах цифровізації суспільства, трансформації соціальних комунікацій та зростання потреб молодого покоління у доступній, оперативній та ефективній соціальній підтримці.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості використання соціальних мереж як інструменту соціальної роботи з молоддю.

Об’єкт дослідження – соціальна робота з молоддю в умовах цифровізації суспільства.

Предмет дослідження – особливості, форми, методи та ефективність використання соціальних мереж у соціальній роботі з молоддю.

Відповідно до проблеми та мети визначені наступні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати теоретичні підходи до розуміння соціальних мереж як соціально-комунікаційного феномену та визначити їх функції у сучасному суспільстві.

2. Охарактеризувати молодь як цільову групу соціальної роботи в умовах цифровізації, а також дослідити нормативно-правові та соціально-психологічні аспекти використання соціальних мереж.

3. Визначити потенціал соціальних мереж як інструменту соціальної роботи з молоддю, окреслити основні напрями, форми та методи їх застосування.

4. Провести емпіричне дослідження щодо ефективності використання соціальних мереж у соціальній роботі з молоддю та обґрунтувати доцільність їх використання у процесі надання соціальних послуг.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використано комплекс теоретичних та емпіричних методів, зокрема: аналіз, синтез, узагальнення та систематизацію наукової літератури й нормативно-правових джерел – для визначення теоретичних засад дослідження; анкетування молоді – для вивчення особливостей використання соціальних мереж та оцінки їх ефективності у соціальній роботі; методи кількісного та якісного аналізу результатів дослідження – для інтерпретації отриманих даних і формулювання висновків.

Експериментальна база дослідження. До участі в дослідженні було залучено 28 здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, які навчаються за спеціальностями 231 «Соціальна робота» та 232 «Соціальне забезпечення» на базі факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури Уманського національного університету.

Теоретичне значення дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про соціальні мережі як сучасний інструмент соціальної роботи з молоддю, уточненні особливостей їх використання в умовах цифровізації суспільства, а також в обґрунтуванні потенціалу соціальних мереж у процесі надання соціальних послуг та організації ефективної взаємодії з молоддю.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів у діяльності центрів соціальних служб, закладів освіти, молодіжних центрів, громадських організацій та інших установ, що працюють із молоддю. Отримані результати можуть бути корисними для вдосконалення форм і методів соціальної роботи, розробки цифрових стратегій комунікації з молоддю, підвищення ефективності надання соціальних послуг та професійної підготовки фахівців соціальної сфери.

Апробація результатів дослідження відбувалася шляхом публікації наукових тез та виступів на Всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах: «Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи» (Умань, 19 листопада 2025 р.), «Просоціальна особистість у гендерному вимірі: теоретико-методологічні та прикладні аспекти» (Умань, 29 травня 2026 р.) та ін.

Публікації автора за темою дослідження: основні положення та результати дослідження викладено у 2 тезах, які опубліковані у збірниках наукових праць за матеріалами конференцій та семінарів.

Структура та обсяг дослідження: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота викладена на 53 сторінках, в тому числі містить 9 малюнків, додатки та 50 бібліографічних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ

1.1. Соціальні мережі як соціально-комунікаційний феномен: сутність, функції та класифікація

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивною цифровізацією соціальних процесів, що зумовлює трансформацію традиційних форм комунікації. Соціальні мережі стали одним із ключових інструментів взаємодії, які забезпечують оперативний обмін інформацією, формування соціальних зв'язків та вплив на суспільну думку [3].

Проблематика соціальних мереж досліджується у працях вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі соціальних комунікацій, соціології, психології та права. Зокрема: дослідження сутності соціальних мереж як медіафеномену представлено у праці Т. Фісенко [34]; функціональні можливості соціальних мереж у комунікаційних процесах аналізуються у роботах В. Чорного [36]; соціокультурний вплив соціальних мереж розглядається у дослідженні О. Гаврилюка [5]; питання інформаційної безпеки та маніпулятивного впливу висвітлено у працях В. Шемаєва [38].

Попри значну кількість досліджень, потребує подальшого уточнення систематизація функцій і класифікації соціальних мереж у контексті соціальної роботи.

Соціальні мережі є складною соціальною системою, що функціонує у цифровому середовищі та забезпечує взаємодію між індивідами, групами та організаціями. Вони виникли як результат розвитку технологій Web 2.0 та інтерактивних комунікацій [16].

У науковій літературі соціальні мережі інтерпретуються як багатовимірний феномен, що охоплює кілька взаємопов'язаних аспектів. По-перше, вони постають як соціальна структура, яка відображає систему зв'язків і взаємовідносин між суб'єктами. По-друге, соціальні мережі розглядаються як

інформаційно-комунікаційні платформи, що забезпечують створення, поширення та обмін контентом. По-третє, вони функціонують як ефективний інструмент соціальної взаємодії, самопрезентації та конструювання ідентичності особистості в сучасному цифровому середовищі.

Їх специфіка полягає у поєднанні технологічної та соціальної складових, що забезпечує інтерактивність, мережевість і глобальність комунікації.

Соціальні мережі виступають каталізатором формування так званого «мережевого суспільства», де ключову роль відіграють інформаційні потоки та комунікаційні зв'язки [33].

Аналіз наукових джерел дає підстави виокремити низку ключових функцій соціальних мереж, серед яких провідне місце посідає комунікативна. Вона забезпечує оперативний обмін інформацією між користувачами в режимі реального часу, сприяє розширенню комунікативних можливостей особистості та інтенсифікації соціальної взаємодії. У цьому контексті соціальні мережі дедалі частіше виконують роль альтернативного каналу масової комунікації, доповнюючи, а подекуди й трансформуючи функції традиційних медіа [23].

Іншою важливою складовою є інформаційна функція соціальних мереж, яка полягає у забезпеченні широкомасштабного поширення новин, знань і різноманітного контенту. Завдяки цьому формується динамічне інформаційне середовище суспільства, що впливає на громадську думку, когнітивні процеси та рівень поінформованості користувачів.

Не менш значущою є соціалізаційна функція, яка виявляється в інтеграції особистості у соціальний простір, засвоєнні соціальних норм, цінностей і моделей поведінки. Соціальні мережі виступають своєрідним середовищем вторинної соціалізації, де відбувається конструювання ідентичності, розвиток соціальних ролей та формування комунікативної культури індивіда [33].

Важливою складовою є також мобілізаційна функція соціальних мереж, яка виявляється у здатності консолідувати користувачів навколо спільних ідей, інтересів та цінностей. Вона сприяє організації соціальних рухів, громадських

ініціатив і координації колективних дій, підвищуючи рівень громадянської активності та участі в суспільно значущих процесах.

Рекреаційна функція пов’язана із забезпеченням можливостей для дозвілля, розваг і психологічного відновлення. Соціальні мережі створюють умови для емоційного розвантаження, зниження рівня стресу та задоволення потреб у відпочинку в умовах інтенсивного інформаційного середовища.

Водночас не можна ігнорувати маніпулятивну функцію, яка проявляється у потенційній можливості цілеспрямованого впливу на свідомість і поведінку користувачів. Через механізми дезінформації, пропаганди та алгоритмічного підсилення контенту соціальні мережі можуть формувати викривлене сприйняття реальності, що зумовлює необхідність розвитку критичного мислення та медіаграмотності [38].

Маніпулятивна функція пов’язана з потенційним впливом на свідомість і поведінку користувачів через інформаційні технології, алгоритмічні механізми та поширення дезінформаційних повідомлень [47].

Таким чином, соціальні мережі виконують як позитивні, так і ризикогенні функції, що потребує врахування у соціальній роботі.

На основі аналізу сучасних наукових підходів доцільно запропонувати узагальнену класифікацію соціальних мереж, яка дозволяє систематизувати їх різноманіття та окреслити функціонально-структурні особливості.

По-перше, за функціональним призначенням соціальні мережі поділяються на комунікаційні (наприклад, Instagram, Facebook), професійні (LinkedIn), медіаплатформи (YouTube, TikTok), а також освітні та наукові мережі, орієнтовані на академічну взаємодію та обмін знаннями.

По-друге, за типом контенту виокремлюють текстові, візуальні та мультимедійні платформи, що відображає домінуючі форми подання та поширення інформації.

По-третє, за характером взаємодії соціальні мережі поділяються на відкриті, доступні широкому колу користувачів, та закриті, що функціонують у форматі спільнот або форумів із обмеженим доступом.

По-четверте, за цільовою аудиторією розрізняють універсальні платформи, орієнтовані на широке коло користувачів, та спеціалізовані мережі, призначені для окремих соціальних або професійних груп, зокрема молоді чи фахівців певних галузей.

По-п’яте, за рівнем соціального впливу соціальні мережі можна класифікувати на локальні та глобальні, що відображає масштаб їхнього функціонування та ступінь охоплення аудиторії [44].

Запропонована класифікація дає змогу більш системно розглядати соціальні мережі як багаторівневий соціально-комунікаційний феномен та визначати їх потенціал у різних сферах суспільного життя, зокрема в соціальній роботі.

У сучасному інформаційному суспільстві соціальні мережі виступають ключовим середовищем комунікації, що трансформує традиційні соціальні взаємодії. Інтенсивне поширення цифрових платформ сприяє формуванню нових моделей соціальної поведінки, а також створює умови для швидкого поширення інформації, включаючи дезінформацію [48].

У сучасній науковій літературі соціальні мережі розглядаються як складні багаторівневі системи зв’язків між індивідами, що формують соціальні структури та впливають на комунікаційні процеси [39].

Дослідження також підтверджують, що соціальні мережі є важливим інструментом поширення інформації та формування громадської думки, але водночас можуть виступати каналом маніпулятивного впливу [47].

З позицій соціології, соціальна мережа – це «мережа зв’язків» між учасниками соціальної взаємодії, яка визначає структуру соціального середовища [39].

Крім того, дослідження підтверджують, що соціальні мережі можуть сприяти поширенню дезінформації та пропаганди, що є суттєвим ризиком сучасного інформаційного середовища [45].

Наукові дослідження підтверджують, що більшість соціальних мереж мають схожі функціональні характеристики, але відрізняються за структурою та рівнем інтерактивності [43].

Соціальні мережі постають як складний соціально-комунікаційний феномен, у якому інтегруються соціальні, технологічні та психологічні компоненти сучасної взаємодії. Їх функціонування виходить за межі суто інформаційного обміну, формуючи нові моделі соціальної поведінки та комунікативних практик.

Окремо слід наголосити на необхідності подальших досліджень впливу соціальних мереж на соціальну роботу та молодіжне середовище, зокрема в контексті ризиків, можливостей та трансформацій професійної практики в умовах цифровізації суспільства.

1.2. Молодь як цільова група соціальної роботи в умовах цифровізації суспільства.

Соціальна робота з молоддю набуває особливої актуальності в умовах зростання спектра соціальних ризиків, що впливають на життєдіяльність молодих людей. До таких ризиків належать проблеми працевлаштування, обмежений доступ до житла, соціально-економічна нерівність, нерівномірність доступу до якісних освітніх і медичних послуг, а також зростання рівня психоемоційного напруження та поширення деструктивних форм поведінки. За таких умов соціальна робота виходить за межі суто компенсаторної функції, набуваючи також превентивного й розвиткового характеру. Вона спрямовується на своєчасне виявлення соціальних і психологічних труднощів, формування життєвих, соціальних і професійних компетентностей, зміцнення психологічної стійкості та розвиток соціальної відповідальності молодого покоління.

Відповідно до чинного законодавства України, молодь визначається як окрема соціально-демографічна група населення, що перебуває у процесі соціального становлення та потребує цілеспрямованої державної підтримки.

Згідно із Законом України «Про основні засади молодіжної політики», до молоді відносять осіб віком орієнтовно від 14 до 35 років включно, що перебувають на етапі формування соціальної зрілості, професійного самовизначення та життєвих стратегій [11].

Соціальне забезпечення молоді у цьому контексті розглядається як цілісна система соціальних, економічних та інституційних заходів, спрямованих на мінімізацію соціальних ризиків і створення сприятливих умов для розвитку, самореалізації та інтеграції молодого покоління в суспільство [35].

У межах наукового аналізу молодь характеризується низкою сутнісних ознак, зокрема: нестабільністю соціального статусу, інтенсивним процесом формування ціннісних орієнтацій і життєвих установок, підвищеною здатністю до адаптації в умовах соціальних змін, а також одночасно – більшою вразливістю до впливу соціальних ризиків.

У межах міжнародної статистичної практики та програм Організації Об’єднаних Націй застосовується більш вузьке вікове трактування поняття «молодь». Згідно з цим підходом, до молоді відносять осіб віком від 15 до 24 років включно. Таке визначення закріплене в аналітичних і нормативно-методичних документах ООН та використовується як уніфікований орієнтир під час підготовки глобальних звітів, моніторингових досліджень і міжнародних програм, спрямованих на оцінку становища молодого покоління [41].

Водночас ЮНЕСКО та інші агентства системи ООН наголошують на тому, що поняття «молодь» не є уніфікованою та жорстко фіксованою віковою категорією. Його зміст і вікові межі мають варіативний характер і залежать від соціокультурних умов, історичного контексту розвитку суспільства, а також від цільових установок досліджень чи політичних програм. У практиці окремих гуманітарних, освітніх і соціальних ініціатив вікові межі молоді можуть розширюватися, зокрема до 30–35 років і більше.

Крім того, Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) диференціює вікові групи, розмежовуючи категорії «adolescents» (підлітки віком 10–19 років) та «youth» (молодь віком 15–24 роки). Такий підхід зумовлений необхідністю

більш точного демографічного аналізу та підвищення ефективності планування соціальних і медико-освітніх послуг для різних вікових груп населення [30].

У вітчизняній соціологічній науці, представленій у навчальних посібниках і дослідженнях із соціології молоді, підкреслюється інтегрований підхід до визначення цієї групи. Він поєднує вікові межі з критеріями соціального статусу, поведінкових характеристик і рівня включеності в суспільні інститути. При цьому акцентується динамічний характер поняття «молодь», оскільки його вікові та соціальні параметри можуть змінюватися залежно від соціально-економічних умов розвитку суспільства [22].

Порівняльні аналітичні огляди та міжнародні бази даних, зокрема ресурси Commonwealth і YouthPolicy, засвідчують значну варіативність національних підходів до визначення поняття «молодь». У різних країнах вікові межі цієї категорії можуть істотно відрізнятися: нижня межа інколи встановлюється приблизно з 13 років, тоді як верхня може сягати 35–40 років, що зумовлено особливостями національного законодавства, соціальної політики та стратегічних пріоритетів розвитку.

У зв’язку з цим у процесі розроблення державних політик, соціальних програм або дослідницьких проєктів доцільно використовувати контекстуально релевантне визначення молоді. Його вибір має визначатися функціональною метою застосування – чи йдеться про статистичний аналіз, освітні ініціативи, політику зайнятості або систему соціальних послуг. Такий підхід забезпечує методологічну коректність, порівнюваність даних і практичну ефективність управлінських рішень [50].

Соціальна робота з молоддю визначається як професійна діяльність, спрямована на попередження виникнення складних життєвих обставин, мінімізацію їх негативних наслідків, а також підтримку у процесі їх подолання. Важливим її результатом є посилення здатності молодих осіб до самореалізації та ефективного використання власного життєвого потенціалу.

Ключовим завданням соціальної роботи виступає створення таких соціальних, психологічних і інституційних умов, за яких особи або сім’ї, що

перебувають у складних життєвих обставинах, отримують можливість поступово відновлювати власну суб'єктність і набувати спроможності самостійно вирішувати життєві проблеми, а також зменшувати або нейтралізувати їхні негативні наслідки [21].

Отже, у сучасному науковому дискурсі молодь постає не лише як вікова чи соціально-демографічна категорія, а як специфічний соціальний суб'єкт, який перебуває у фазі активної соціалізації, пошуку ідентичності та конструювання індивідуальних життєвих стратегій. Багатовимірність її розуміння в межах соціологічного, психологічного, педагогічного та правового підходів відображає складність цього етапу розвитку особистості та актуалізує потребу в комплексному аналізі її потреб, ресурсів і потенціалу.

Цифровізація сучасного суспільства суттєво трансформує соціальні відносини, форми комунікації та механізми соціалізації особистості. Особливої актуальності набуває дослідження молоді як соціально вразливої та водночас найбільш цифрово інтегрованої групи населення.

За результатами досліджень, більшість молодих людей в Україні використовують Інтернет як основне джерело інформації, що свідчить про зміну моделей соціальної взаємодії [29].

Водночас сучасні соціально-економічні та воєнні виклики посилюють потребу в ефективній соціальній підтримці молоді як ключового ресурсу розвитку суспільства [35].

Проблематика молоді як об'єкта соціальної роботи активно досліджується в українській науковій думці.

Зокрема, науковці наголошують, що молодь є специфічною соціальною групою, яка перебуває у процесі становлення соціального статусу, професійної ідентичності та життєвих стратегій [35].

Окремі дослідження підтверджують, що цифровізація створює нові можливості для розвитку молоді, зокрема у сфері освіти, працевлаштування та соціальної мобільності, але водночас породжує нові ризики, такі як інформаційна залежність та цифрова нерівність [28].

Цифровізація є одним із ключових факторів трансформації соціального середовища. Молодь є найбільш активним користувачем цифрових технологій, що визначає нові форми її соціалізації.

Згідно з дослідженнями, понад 70 % молоді використовують Інтернет як основне джерело інформації [28].

Цифрове середовище сьогодні виступає одним із ключових чинників соціалізації молоді, істотно впливаючи на процеси формування особистісної ідентичності, характер комунікативної взаємодії, професійне самовизначення, а також форми участі у громадському та соціальному житті. Разом із тим, його стрімкий розвиток супроводжується появою та посиленням низки соціально-психологічних ризиків. Серед них особливо виокремлюються явища кібербулінгу, формування різних форм інформаційної залежності, зростання маніпулятивного впливу з боку соціальних мереж і цифрових платформ, а також потенційне зниження рівня критичного мислення та аналітичної обробки інформації у молодіжному середовищі.

Молодь у сучасних умовах цифрової трансформації суспільства виступає однією з ключових цільових груп соціальної роботи, що зумовлює необхідність переосмислення її змісту, форм і технологій.

1.3. Нормативно-правові засади використання соціальних мереж у соціальній роботі.

Нормативно-правове регулювання соціальної роботи є системою законодавчих і підзаконних актів, що визначають принципи, форми та механізми надання соціальних послуг.

У науковій літературі воно розглядається як комплекс правових норм, спрямованих на забезпечення соціального захисту населення та реалізацію соціальної політики держави [18].

Аналіз положень Закону України, який визначає мету, завдання, принципи та механізми реалізації молодіжної політики, свідчить про формування в державі

цілісної, системно вибудуваної та нормативно врегульованої моделі підтримки молоді як стратегічно значущої соціальної групи. Концептуальним ядром цього нормативного документа є трактування молоді не лише як об'єкта соціального захисту, а насамперед як активного суб'єкта суспільних відносин, здатного брати участь у формуванні та реалізації державної політики.

Закріплене у законі вікове визначення молоді (14–35 років) розширює інклюзивні можливості участі різних категорій молодих осіб у соціальному, економічному та політичному житті, забезпечуючи більш гнучкий і недискримінаційний підхід до реалізації їхніх прав, інтересів і потреб.

Важливим положенням Закону є нормативне визначення «молодіжної політики» як комплексного напряму державної діяльності, спрямованого на створення правових, соціально-економічних, організаційних і політичних умов для соціалізації, розвитку та інтеграції молоді в суспільство. Окремо акцентується роль молодіжної роботи як практичного інструменту залучення молодих людей до процесів прийняття рішень, розвитку громадянської активності, формування відповідальної поведінки та соціальних компетентностей.

Окрему увагу в Законі приділено соціально-економічним та освітнім потребам молоді. Підтримка у сфері професійного становлення, зайнятості, житлового забезпечення, доступу до освіти, культури та охорони здоров'я розглядається як важливий чинник формування соціальної стійкості, конкурентоспроможності та самостійності молодих людей. Паралельно підкреслюється значення формування громадянської, національної та культурної ідентичності, що набуває особливої ваги в умовах сучасних суспільно-політичних трансформацій і безпекових викликів [11].

Суттєвим результатом нормативного регулювання є визначення багаторівневої системи механізмів участі молоді, яка охоплює як інформаційний компонент, так і інструменти безпосереднього впливу на ухвалення рішень. Зобов'язання органів державної влади забезпечувати доступ молоді до актуальної, доступної та своєчасної інформації, зокрема через цифрові

платформи, соціальні мережі та інші сучасні канали комунікації, створює передумови для прозорості та відкритості молодіжної політики. Водночас інституційне закріплення процедур консультацій, опитувань, публічних обговорень і громадських слухань забезпечує врахування реальних потреб, запитів та очікувань молоді у процесі розроблення, реалізації та оцінювання управлінських рішень [11].

Узагальнюючи результати аналізу, можна констатувати, що розглянуті нормативні положення формують розвинену багаторівневу систему участі молоді у процесах формування та реалізації державної молодіжної політики, яка охоплює як локальний, так і загальнодержавний рівні управління. Закріплені на законодавчому рівні гарантії, інституційні механізми та організаційні форми участі створюють передумови для розвитку громадянської активності молодого покоління, становлення його політичної культури та посилення відповідальності за соціальне майбутнє держави.

Водночас результативність практичної реалізації цих положень значною мірою визначається рівнем готовності органів публічної влади до реального партнерства з молоддю, достатністю ресурсного забезпечення відповідних інституцій і сталістю механізмів залучення молодих людей до оцінювання та вдосконалення молодіжної політики. Особливої актуальності ці питання набувають в умовах воєнного стану та в перспективі післявоєнного відновлення України, коли ефективна участь молоді стає важливим чинником суспільної стійкості та розвитку держави [11].

Цифровізація суспільства зумовлює активне використання соціальних мереж у різних сферах діяльності, зокрема у соціальній роботі. Водночас така практика потребує чіткого нормативно-правового регулювання, що забезпечує захист прав користувачів, конфіденційність інформації та етичність професійної діяльності.

В умовах розвитку інформаційного суспільства правове регулювання набуває системного характеру та розглядається як сукупність норм, що впорядковують суспільні відносини у цифровому середовищі [2].

Питання нормативно-правового забезпечення соціальної сфери активно досліджується українськими науковцями. Зокрема, зазначається, що ефективність соціальної роботи значною мірою залежить від рівня правового регулювання та узгодженості нормативних актів [17].

Дослідження сучасних правових аспектів цифрового середовища підтверджують, що використання інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема соціальних мереж, потребує чіткого правового визначення меж відповідальності, захисту інформації та регулювання контенту [20].

Використання соціальних мереж у практиці соціальної роботи в Україні здійснюється в межах чинного нормативно-правового поля, яке регулює інформаційні відносини, захист даних та комунікаційні процеси в цифровому середовищі. Одним із базових актів у цій сфері є Закон України «Про інформацію», який визначає правові засади отримання, використання, поширення та зберігання інформації, зокрема й тієї, що циркулює в мережі Інтернет.

Зазначений нормативний акт формує загальні принципи інформаційної діяльності, що є важливими для соціальної роботи в онлайн-просторі, оскільки забезпечує правомірність комунікації з клієнтами, доступ до інформаційних ресурсів та дотримання інформаційної безпеки у процесі професійної взаємодії [9].

Важливе нормативно-правове значення у регулюванні використання соціальних мереж у соціальній роботі має Закон України «Про захист персональних даних». Цей акт визначає правові засади збору, обробки, зберігання та поширення персональної інформації, що набуває особливої актуальності в умовах цифрової комунікації з клієнтами.

У контексті соціальної роботи його положення забезпечують дотримання конфіденційності, захист приватності отримувачів соціальних послуг та регламентацію допустимих меж використання їхніх персональних даних у професійній діяльності, зокрема при взаємодії через соціальні мережі та інші онлайн-платформи [8].

Закон України «Про соціальні послуги» визначає організаційні та правові засади надання соціальних послуг, окреслюючи загальні принципи функціонування системи соціального обслуговування населення. У контексті сучасних трансформацій особливого значення набуває його положення щодо можливості застосування цифрових технологій у процесі надання соціальних послуг.

Це створює нормативне підґрунтя для використання соціальними працівниками онлайн-інструментів, у тому числі соціальних мереж, як додаткового каналу комунікації, інформування та підтримки отримувачів соціальних послуг, забезпечуючи при цьому доступність, оперативність і гнучкість соціального супроводу [13].

Визначає організаційні та правові засади надання соціальних послуг, включаючи можливість використання цифрових технологій.

Закон України «Про електронні комунікації» визначає правові та організаційні засади функціонування електронних комунікаційних мереж і систем, а також порядок надання відповідних послуг. Він регламентує відносини у сфері передачі, обробки та захисту інформації в електронному середовищі, що є важливим для забезпечення стабільного та безпечного функціонування цифрової інфраструктури.

У контексті соціальної роботи положення цього Закону створюють нормативне підґрунтя для використання цифрових каналів комунікації, зокрема соціальних мереж і онлайн-платформ, забезпечуючи їх технологічну надійність, доступність та відповідність вимогам інформаційної безпеки [7].

Закон України «Про рекламу» регулює правові засади поширення рекламної інформації, визначаючи вимоги до її змісту, форми та способів розповсюдження. У контексті використання соціальних мереж у соціальній роботі цей нормативний акт набуває особливого значення, оскільки соціальні платформи часто застосовуються для проведення інформаційно-просвітницьких і соціальних кампаній, спрямованих на інформування населення та популяризацію соціально значущих ініціатив [12].

Таким чином, правове регулювання використання соціальних мереж у соціальній роботі має міжгалузевий характер і охоплює норми інформаційного, адміністративного та соціального права. Така комплексність забезпечує нормативну узгодженість цифрової комунікації та створює правові умови для безпечного й ефективного застосування соціальних мереж у професійній діяльності соціальних працівників.

Наукові дослідження підтверджують, що сучасна нормативно-правова система потребує подальшого вдосконалення з метою більш адекватного реагування на виклики цифрового середовища та забезпечення правової визначеності у сфері соціальної роботи в онлайн-просторі [31].

Незважаючи на наявність достатньо розгалуженої нормативно-правової бази у сфері інформаційних відносин та соціальної роботи, сучасний стан правового регулювання використання соціальних мереж у професійній діяльності соціальних працівників характеризується низкою системних проблем. По-перше, спостерігається фрагментарність законодавчого регулювання, що проявляється у відсутності єдиного комплексного підходу до унормування цифрової комунікації в соціальній сфері. По-друге, чинні нормативні акти лише частково враховують динаміку розвитку цифрових технологій, що зумовлює недостатню адаптованість правових норм до сучасних цифрових реалій. По-третє, відсутні спеціалізовані правові положення, які б безпосередньо регламентували використання соціальних мереж у соціальній роботі як професійній практиці. Окремою проблемою є недостатній рівень сформованості цифрової правової грамотності фахівців соціальної сфери, що ускладнює ефективне застосування наявних правових механізмів.

Отже, правове регулювання використання соціальних мереж у соціальній роботі перебуває на етапі становлення та потребує подальшої систематизації й модернізації. Перспективи його розвитку пов’язані з розробленням спеціалізованих нормативних положень, гармонізацією законодавства з цифровими реаліями, а також підвищенням рівня цифрової та правової

компетентності фахівців соціальної сфери, що в сукупності сприятиме підвищенню ефективності соціальної роботи в умовах цифрового суспільства.

1.4. Соціально-психологічні особливості впливу соціальних мереж на молодь.

Сучасне інформаційне суспільство характеризується стрімким розвитком цифрових технологій, що зумовлює активне використання соціальних мереж як провідного каналу комунікації молоді. Соціальні мережі стають невід'ємною частиною повсякденного життя, впливаючи на соціальну поведінку, емоційний стан та процеси самовизначення молодих людей [37].

Особливої актуальності набуває дослідження соціально-психологічних механізмів цього впливу, оскільки молодь є найбільш вразливою до інформаційних та емоційних впливів цифрового середовища.

Українські дослідники активно вивчають вплив соціальних мереж на різні аспекти розвитку молоді. Зокрема, встановлено, що соціальні мережі мають значний вплив на психоемоційний стан молоді, формуючи як позитивні, так і негативні переживання [37].

Окремі дослідження акцентують увагу на впливі соціальних мереж на самооцінку підлітків, підкреслюючи роль соціального порівняння та потреби у соціальному схваленні [26].

Також доведено, що соціальні мережі впливають на соціальну успішність молоді через формування комунікативних навичок, самопрезентації та соціальних зв'язків [19].

Соціальні мережі постають одним із провідних агентів соціалізації сучасної молоді, відкриваючи нові можливості для взаємодії, комунікації та самовираження особистості. У цифровому середовищі процес соціалізації реалізується через онлайн-комунікацію, участь у різноманітних віртуальних спільнотах, а також конструювання цифрової (віртуальної) ідентичності. Наукові дослідження переконливо засвідчують, що медіа та соціальні мережі відіграють

визначальну роль у формуванні соціальних норм, ціннісних орієнтацій і моделей поведінки молоді, особливо в умовах зростання інформаційних викликів і кризових трансформацій сучасного суспільства [25].

Соціальні мережі формують специфічний соціально-психологічний простір, у якому відбувається інтенсивне конструювання самооцінки та ідентичності молодої особистості. Однією з ключових характеристик цього середовища є постійне соціальне порівняння, що суттєво впливає на уявлення індивіда про власну цінність, успішність і соціальний статус.

Позитивний потенціал соціальних мереж виявляється у розширенні можливостей самовираження, презентації власної ідентичності, а також у доступі до соціальної підтримки та схвалення з боку значущих інших. Водночас надмірна орієнтація на зовнішню оцінку, зокрема через механізми «лайків» і коментарів, може спричиняти формування залежності від соціального схвалення, зниження рівня самооцінки та розвиток внутрішньої невпевненості. Таким чином, вплив соціальних мереж на процеси самосприйняття є амбівалентним і потребує врахування у практиці соціально-психологічної роботи з молоддю [26].

Соціальні мережі виступають вагомим чинником впливу на психоемоційний стан особистості, зумовлюючи широкий спектр емоційних переживань – від позитивних (відчуття радості, підтримки, причетності до спільноти) до негативних (тривожність, емоційне виснаження, депресивні стани). Інтенсивність і спрямованість цього впливу значною мірою залежать від індивідуально-психологічних особливостей користувача, а також характеру його взаємодії з цифровим середовищем.

Особливої уваги набуває феномен «синдрому втрачених можливостей» (FOMO), який пов’язаний із постійним відчуттям необхідності бути залученим до подій онлайн-простору та страхом пропустити соціально значущу інформацію. Такий стан посилюється механізмами соціального порівняння, що нерідко спричиняє переживання власної недостатності, зниження задоволеності життям і підвищення рівня тривожності. У цьому контексті вплив соціальних мереж на психоемоційне благополуччя є неоднозначним і потребує

усвідомленого регулювання з боку користувача та фахової підтримки в межах соціально-психологічної практики [6].

Соціальні мережі є потужним середовищем формування поведінкових моделей молоді, оскільки їхній вплив реалізується через механізми наслідування, соціального навчання та цілеспрямованого інформаційного впливу. У цифровому просторі молоді користувачі активно засвоюють зразки поведінки, норми та стилі взаємодії, орієнтуючись як на референтні групи, так і на популярних медіаперсон.

Водночас результати сучасних досліджень засвідчують, що надмірне та неконтрольоване використання соціальних мереж може мати деструктивні наслідки, зокрема сприяти формуванню агресивних моделей поведінки, розвитку інтернет-залежності, а також зниженню рівня самоконтролю та критичності мислення. За таких умов актуалізується потреба у формуванні цифрової компетентності, розвитку навичок саморегуляції та впровадженні профілактичних і корекційних заходів у практиці соціально-психологічної роботи з молоддю [1].

Соціальні мережі відіграють вагому роль у формуванні соціального капіталу молоді, виступаючи інструментом розширення соціальних можливостей та інтеграції у сучасний соціальний простір. Вони сприяють налагодженню та підтримці соціальних зв’язків, забезпечують доступ до освітніх і професійних ресурсів, а також створюють умови для розвитку комунікативних компетентностей і соціальної активності.

Водночас поряд із позитивним потенціалом функціонування соціальних мереж спостерігаються і низка ризиків. Зокрема, поширеними негативними проявами є кібербулінг як форма онлайн-агресії, тенденції до соціальної ізоляції, а також зниження якості безпосередніх міжособистісних контактів. Така амбівалентність впливу зумовлює необхідність комплексного підходу до аналізу ролі соціальних мереж та актуалізує потребу в розвитку цифрової культури і соціально-психологічної стійкості молоді [19].

Урахування соціально-психологічних особливостей впливу соціальних мереж є необхідною умовою підвищення ефективності соціальної роботи з молоддю в умовах цифровізованого суспільства. Інтеграція онлайн-середовища у професійну діяльність фахівців соціальної сфери розширює можливості взаємодії з цільовими групами, водночас потребуючи належного рівня цифрової компетентності та етичної чутливості.

У цьому контексті соціальні працівники мають цілеспрямовано використовувати соціальні мережі як інструмент професійної комунікації та залучення молоді до соціальних ініціатив; здійснювати профілактику негативних впливів цифрового середовища, зокрема шляхом раннього виявлення ризикованих поведінкових проявів; сприяти розвитку медіаграмотності як ключової складової безпечної онлайн-поведінки; а також формувати критичне мислення, що дозволяє молоді адекватно оцінювати інформаційні потоки та протистояти маніпулятивним впливам. Такий підхід забезпечує не лише мінімізацію ризиків, але й ефективне використання потенціалу соціальних мереж у соціально-педагогічній практиці.

Соціальні мережі постають потужним соціально-психологічним чинником впливу на молодь, суттєво трансформуючи умови її розвитку та соціального становлення. Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що вони змінюють традиційні механізми соціалізації, впливають на формування самооцінки та психоемоційного стану, а також визначають специфіку поведінкових моделей молодих людей. Водночас їхній вплив має амбівалентний характер, поєднуючи як конструктивні можливості для розвитку, так і потенційні ризики для особистісного та соціального благополуччя.

За таких умов ефективна соціальна робота з молоддю потребує обов’язкового врахування зазначених особливостей і передбачає адаптацію традиційних підходів, форм і методів діяльності до умов цифрового середовища, що забезпечує підвищення результативності професійного впливу та адекватність сучасним соціальним викликам.

1.5. Потенціал соціальних мереж як інструменту соціальної роботи: напрями, форми та методи застосування.

Сучасний розвиток інформаційного суспільства та цифровізація соціальної сфери зумовлюють необхідність використання новітніх інструментів у соціальній роботі. Одним із таких інструментів є соціальні мережі, які забезпечують швидку комунікацію, доступ до інформації та можливість надання соціальної підтримки онлайн.

Дослідження підтверджують, що цифрові технології трансформують систему соціального обслуговування, роблячи її більш доступною та клієнтоорієнтованою [27].

Проблематика використання соціальних мереж у соціальній роботі активно розробляється українськими науковцями. Зокрема, доведено, що технології SMM є ефективним інструментом комунікації з клієнтами та популяризації соціальних послуг [14].

Окремі дослідження підкреслюють потенціал соціальних мереж як середовища для соціальної підтримки, що дозволяє створювати онлайн-спільноти взаємодопомоги [46].

Також соціальні мережі розглядаються як культурно-просвітницький ресурс, що сприяє розвитку особистості та соціалізації молоді [23].

Соціальні мережі виступають важливим ресурсом сучасної соціальної роботи, поєднуючи інформаційні, комунікативні та інтерактивні можливості, що суттєво розширюють інструментарій професійної діяльності фахівців. Їхній потенціал виявляється у забезпеченні оперативного доступу до актуальної інформації, розширенні каналів комунікації з клієнтами, формуванні онлайн-спільнот підтримки, а також підвищенні доступності соціальних послуг для різних категорій населення.

Результати наукових досліджень засвідчують, що соціальні мережі можуть ефективно функціонувати як платформа для надання соціальної підтримки, особливо в умовах кризових ситуацій, соціальної нестабільності та обмеженого

доступу до офлайн-сервісів. Це зумовлює необхідність їх цілеспрямованого та етично виваженого використання у практиці соціальної роботи з урахуванням потреб і ресурсів клієнтів [46].

Використання соціальних мереж у соціальній роботі характеризується багатовекторністю та інтеграцією у різні сфери професійної діяльності, що дозволяє підвищити ефективність взаємодії з цільовими групами та розширити можливості надання соціальної підтримки. У сучасній практиці виокремлюють такі основні напрями їх застосування.

Форми застосування соціальних мереж у соціальній роботі є різноманітними та визначаються цілями, завданнями й специфікою професійної діяльності. До найбільш поширених належать ведення офіційних сторінок соціальних служб як інструменту інформування та комунікації, створення тематичних груп і спільнот для об’єднання цільових аудиторій, онлайн-консультування як форма надання оперативної фахової допомоги, організація вебінарів і прямих ефірів з метою просвітництва та взаємодії, а також реалізація інформаційних кампаній і соціальної реклами.

Застосування зазначених форм сприяє підвищенню доступності соціальних послуг, розширенню охоплення цільових груп і активізації залучення клієнтів до взаємодії, що загалом підсилює ефективність соціально-педагогічної та соціально-психологічної роботи в умовах цифрового середовища [14].

У сучасній практиці соціальної роботи соціальні мережі використовуються як багатофункціональний інструмент реалізації професійних завдань, що зумовлює застосування різноманітних методів впливу та взаємодії з цільовими групами.

Інформаційний метод передбачає систематичне поширення актуальної, достовірної та соціально значущої інформації через різні цифрові формати – дописи, відеоматеріали, інфографіку тощо, що сприяє підвищенню рівня обізнаності населення.

Консультативний метод реалізується через надання індивідуальних консультацій у форматі онлайн-взаємодії за допомогою месенджерів та

соціальних платформ, що забезпечує оперативність і доступність фахової підтримки.

Комунікативний метод спрямований на організацію діалогу з клієнтами, забезпечення зворотного зв'язку та обговорення актуальних соціальних проблем у цифровому середовищі.

Мобілізаційний метод полягає у залученні громадськості до участі в соціальних ініціативах, волонтерській діяльності та благодійних проєктах, що посилює громадську активність і соціальну згуртованість.

Освітній метод передбачає проведення онлайн-навчання, тренінгів і просвітницьких заходів, спрямованих на розвиток компетентностей і підвищення рівня соціальної грамотності населення.

Застосування зазначених методів сприяє підвищенню ефективності соціальної роботи та її адаптації до умов цифровізації суспільства, що підтверджується сучасними науковими дослідженнями [27].

Одним із показових прикладів результативного використання соціальних мереж у сфері реалізації державної соціальної політики є платформа «Молодь та Держава», яка функціонує в контексті офіційної стратегії розвитку молодіжної політики України. Її діяльність зосереджена переважно в найбільш популярних серед молодіжної аудиторії соціальних мережах, зокрема у Facebook та Instagram, із поступовим розширенням присутності на інших цифрових майданчиках. У науково-публіцистичному вимірі зазначена ініціатива може розглядатися як сучасний механізм соціальної комунікації, спрямований на формування правосвідомої, громадянсько активної та соціально відповідальної молоді, здатної до участі в демократичних процесах, громадянських ініціативах і волонтерській діяльності.

Інформаційне наповнення платформи охоплює широкий спектр актуальних матеріалів, що стосуються правового становища молоді, освітніх і професійних можливостей, програм стажування, міжнародної співпраці, а також анонсів суспільно значущих заходів. Водночас важливою особливістю функціонування платформи є її інтерактивний характер, який забезпечує не лише

трансляцію інформації, а й створення комунікативного середовища для відкритого діалогу між молоддю та представниками державних інституцій. Такий формат взаємодії сприяє підвищенню рівня громадянської участі, розвитку соціальної активності та зміцненню довіри до механізмів державної молодіжної політики [24]

Важливою складовою функціонування цифрових платформ є забезпечення інтерактивної взаємодії між аудиторією та фахівцями. Зокрема, користувачі мають можливість ставити запитання експертам під час прямих ефірів, брати участь в обговореннях, залишати коментарі та отримувати оперативний зворотний зв'язок. Такий формат комунікації сприяє підвищенню рівня залученості молоді до суспільно важливих процесів і формуванню навичок активної громадянської участі. Крім того, у межах ініціативи систематично організовуються вебінари, онлайн-дискусії, майстер-класи та освітні марафони, що виконують не лише інформаційну, а й просвітницьку функцію. Подібні заходи сприяють розвитку особистісних компетентностей молоді, її самореалізації, а також формуванню відповідальної громадянської позиції.

Ще одним показовим прикладом використання соціальних мереж як інструменту соціальної мобілізації молоді є діяльність благодійної організації «Таблеточки». Організація зосереджує свою діяльність на підтримці дітей, які проходять лікування онкологічних захворювань, забезпечуючи їм необхідну медичну допомогу та супровід. Водночас важливим напрямом її роботи є активне залучення молоді до благодійних ініціатив і волонтерських програм через цифрові комунікаційні платформи. Використання соціальних мереж у цьому контексті виступає ефективним механізмом поширення соціально значущих ідей, формування культури благодійності та стимулювання громадської активності серед молодого покоління [32].

В умовах інтенсивної цифровізації суспільства соціальні мережі набули статусу важливого інструменту реалізації соціальних ініціатив та комунікації з цільовими аудиторіями. Використовуючи популярні цифрові платформи, зокрема Instagram, TikTok і Facebook, благодійні організації отримують

можливість проводити інформаційно-просвітницькі кампанії, спрямовані на підвищення рівня суспільної обізнаності щодо актуальних соціальних проблем. У випадку організації «Таблеточки» соціальні мережі виконують функцію не лише інформаційного каналу, а й засобу формування соціальної підтримки навколо проблеми дитячих онкологічних захворювань.

Через цифрові платформи організація активно здійснює збір коштів на лікування дітей, організовує благодійні заходи, координує програми допомоги та залучає волонтерів до участі в соціально значущих ініціативах.

Не менш вагоме значення у процесі роботи з молоддю через соціальні мережі мають освітні та професійно орієнтовані проєкти, які реалізуються за допомогою сучасних цифрових платформ. Одним із таких прикладів є ініціатива «Career Hub», створена Центром «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності». Її діяльність спрямована на підтримку молоді у визначенні професійного шляху, розвитку навичок працевлаштування, підприємницького мислення та формуванні конкурентоспроможності на сучасному ринку праці [40].

У межах зазначеного проєкту соціальні мережі використовуються як ефективний інструмент поширення інформації, спрямованої на професійний розвиток молоді. Через цифрові платформи систематично публікуються практичні рекомендації щодо кар’єрного зростання, розвитку лідерських компетентностей, самореалізації та формування професійної ідентичності. Важливим напрямом діяльності також є проведення вебінарів, онлайн-зустрічей і навчальних заходів, присвячених питанням кар’єрного планування, розвитку бізнес-навичок і професійної підготовки. Такий формат взаємодії забезпечує молоді доступ до актуальних знань і практичних інструментів, необхідних для успішної інтеграції в сучасний ринок праці.

Окремим актуальним напрямом соціальної роботи, що дедалі активніше підтримується в сучасному суспільстві, є сприяння психічному здоров’ю молоді. Психологічне благополуччя виступає важливою передумовою гармонійного розвитку особистості, її соціальної адаптації та здатності ефективно

функціонувати в умовах суспільних змін. У зв'язку з цим дедалі більше соціальних і просвітницьких ініціатив використовують цифрові платформи для надання психологічної підтримки. Прикладом такого підходу є проєкт «Tell Me», реалізований у соціальній мережі Instagram, метою якого є підтримка молодих людей, які переживають стресові стани, тривожність або депресивні переживання [15].

У межах зазначеної ініціативи систематично публікуються інформаційно-просвітницькі матеріали, присвячені питанням психічного здоров'я, емоційної стабільності та розвитку ментальної стійкості в умовах повсякденних викликів. Контент платформи орієнтований на підвищення рівня психологічної грамотності молоді, формування навичок емоційної саморегуляції та популяризацію практик підтримання психоемоційного благополуччя. Особливе значення мають регулярні прямі ефіри за участю кваліфікованих психологів, під час яких молоді люди можуть отримати фахові консультації, поставити запитання та обговорити актуальні особистісні й соціальні проблеми.

Окремої уваги заслуговують міжнародні ініціативи, які активно використовують соціальні мережі для залучення української молоді до освітніх, культурних і соціальних проєктів. Однією з найбільш відомих програм є Erasmus+, яка відкриває можливості для участі в міжнародному навчанні, волонтерських проєктах, стажуваннях і молодіжних обмінах. Такі програми сприяють розвитку міжкультурної комунікації, формуванню професійних компетентностей і розширенню світоглядних орієнтирів молодого покоління. Офіційні сторінки програми в соціальних мережах, зокрема у Facebook, Instagram та Twitter, виконують не лише інформаційну, а й мотиваційну функцію. Через ці платформи поширюються актуальні оголошення, відомості про відкриті можливості та історії успіху учасників, які виступають джерелом натхнення та стимулюють молодь до активної участі в міжнародних ініціативах [24].

Використання соціальних мереж у соціальній роботі характеризується як значним потенціалом, так і певними обмеженнями, що зумовлюють необхідність зваженого та професійно обґрунтованого підходу до їх застосування.

До основних переваг належать доступність і швидкість комунікації, що дозволяє оперативно реагувати на запити клієнтів; широке охоплення аудиторії, яке забезпечує можливість роботи з різними соціальними групами; інтерактивність взаємодії, що сприяє підвищенню залученості користувачів; а також можливість персоналізації соціальної підтримки відповідно до індивідуальних потреб отримувачів послуг.

Водночас використання соціальних мереж супроводжується низкою обмежень і ризиків. Серед них – загрози порушення конфіденційності та захисту персональних даних, інформаційне перевантаження користувачів, наявність цифрової нерівності, що обмежує доступ окремих груп населення до онлайн-послуг, а також залежність від технологічної інфраструктури, яка може впливати на стабільність надання соціальної допомоги.

Таким чином, ефективне використання соціальних мереж у соціальній роботі потребує балансу між їхніми перевагами та потенційними ризиками, а також дотримання професійних і етичних стандартів.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З МОЛОДДЮ

2.1. Організація та методика емпіричного дослідження

У межах дослідження ефективності соціальної роботи з молоддю було застосовано експериментальний метод, який забезпечив можливість комплексного вивчення предмета дослідження та емпіричної перевірки сформульованих теоретичних положень і наукових гіпотез. Використання експериментального підходу сприяло встановленню взаємозв'язку між теоретичними засадами дослідження та практичними результатами впровадження визначених соціально-педагогічних заходів.

Емпірична частина дослідження реалізовувалася на базі факультету соціально-психологічної освіти та фізичної культури Уманського національного університету. До участі в дослідженні було залучено 28 здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, які навчаються за спеціальностями 231 «Соціальна робота» та 232 «Соціальне забезпечення». Формування вибірки здійснювалося з урахуванням мети дослідження та необхідності отримання релевантних емпіричних даних щодо особливостей використання соціальних мереж у процесі соціальної роботи з молоддю.

У межах емпіричного етапу дослідження було використано метод анкетування, який дав змогу отримати первинну соціологічну інформацію щодо особливостей використання соціальних мереж молоддю та визначити специфіку їх застосування у сфері соціальної роботи.

У дослідженні було використано авторську анкету «Особливості використання соціальних мереж молоддю», зміст якої спрямований на виявлення інтенсивності використання соціальних мереж, визначення найбільш популярних цифрових платформ, дослідження основних цілей перебування молоді у соціальних мережах, а також аналіз досвіду взаємодії респондентів із соціальними службами в онлайн-просторі. Анкета дозволила комплексно

оцінити інструментальний потенціал соціальних мереж у процесі соціальної роботи з молоддю.

Структура анкети містила як закриті, так і напівзакриті запитання, що забезпечило можливість кількісного аналізу результатів та водночас дало змогу врахувати індивідуальні відповіді респондентів. Зокрема, респондентам було запропоновано визначити соціальні мережі, якими вони користуються найчастіше (Instagram, TikTok, Telegram та інші), вказати орієнтовну тривалість щоденного перебування у соціальних мережах, а також окреслити основні цілі їх використання: спілкування, отримання інформації, навчання, розваги чи звернення по допомогу.

Окремий блок анкети був присвячений дослідженню взаємодії молоді із соціальними службами через соціальні мережі. Зокрема, респондентам пропонувалося відповісти на запитання щодо отримання інформації про соціальні послуги через цифрові платформи та визначити рівень довіри до інформації, що поширюється соціальними службами у соціальних мережах. Для оцінювання рівня довіри було використано шкалу від 1 до 5, де 1 означало повну недовіру, а 5 – високий рівень довіри. Використання шкального оцінювання дало змогу здійснити подальший статистичний аналіз результатів дослідження.

Застосування даної анкети уможливило отримання емпіричних даних щодо характеру цифрової активності молоді, визначення рівня їх поінформованості про соціальні послуги у мережевому просторі, а також оцінку ефективності використання соціальних мереж як інструменту соціальної роботи. Отримані результати стали основою для формулювання висновків щодо перспектив удосконалення комунікації соціальних служб із молоддю в умовах цифровізації суспільства.

Однією з основних методик дослідження стала шкала залежності від соціальних мереж – Social Networking Addiction Scale (SNAS), розроблена M. Shahnawaz та U. Rehman і адаптована українськими дослідниками. Зазначена методика спрямована на визначення рівня залежності особистості від соціальних

мереж, ступеня поведінкової залученості у цифрову взаємодію, а також емоційної прив’язаності до онлайн-комунікації.

Методика SNAS містить систему тверджень, які респондент оцінює за п’ятибальною шкалою відповідно до ступеня власної згоди або незгоди з наведеними висловлюваннями.

Застосування даної методики є особливо актуальним у контексті сучасних соціально-психологічних досліджень, оскільки надмірне використання соціальних мереж може впливати на емоційний стан особистості, рівень соціальної адаптації, міжособистісні відносини та психологічне благополуччя молоді. Отримані показники дали змогу виявити тенденції до формування емоційної залежності від цифрового середовища та визначити ступінь інтегрованості соціальних мереж у повсякденне життя студентської молоді.

У межах емпіричного дослідження особливостей цифрової поведінки молоді та впливу соціальних мереж на процес соціалізації особистості було використано тест на інтернет-залежність Кімберлі Янг (Internet Addiction Test – IAT). Дана методика є однією з найбільш поширених та валідизованих психодіагностичних методик для виявлення рівня інтернет-залежності та оцінки ступеня патологічної залученості особистості до цифрового середовища.

Методика містить систему тверджень, що відображають різні аспекти взаємодії особистості з інтернет-середовищем, зокрема: труднощі контролю часу перебування онлайн, емоційну прив’язаність до соціальних мереж, нехтування навчальною діяльністю та міжособистісними контактами, виникнення конфліктів через надмірне використання цифрових технологій, а також психологічний дискомфорт у разі обмеження доступу до інтернету.

Застосування даної методики у дослідженні дало змогу комплексно оцінити рівень цифрової залежності студентської молоді, виявити потенційні ризики деструктивної цифрової поведінки та визначити необхідність упровадження профілактичних, просвітницьких і соціально-психологічних заходів, спрямованих на формування культури безпечного та відповідального використання цифрових технологій у молодіжному середовищі.

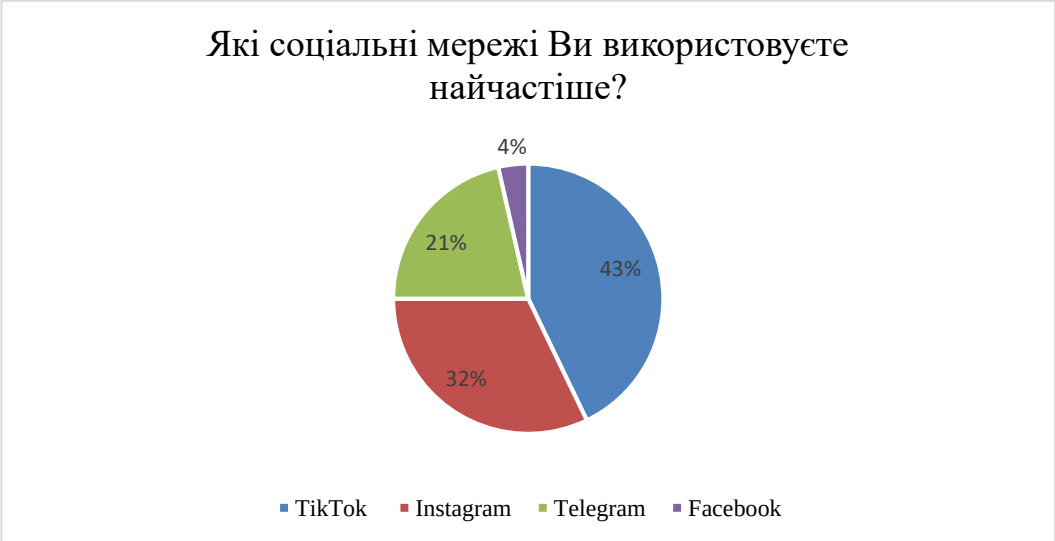
2.2. Аналіз результатів дослідження

У ході дослідження було опитано 28 респондентів. Аналіз відповідей на запитання «Які соціальні мережі Ви використовуєте найчастіше?» засвідчив домінування сучасних візуально-комунікативних платформ серед молоді. Найбільша кількість опитаних надала перевагу соціальній мережі TikTok – 12 респондентів, що становить 42,9% від загальної кількості учасників дослідження. Отримані результати свідчать про високу популярність короткого відеоконтенту та інтерактивних форматів комунікації серед молодого покоління.

Друге місце за популярністю посіла соціальна мережа Instagram, яку обрали 9 респондентів (32,1%). Це вказує на значну роль візуального контенту, соціальної взаємодії та інформаційного обміну у цифровому середовищі молоді.

Соціальну мережу Telegram як найбільш використовувану платформу визначили 6 респондентів, що становить 21,4% опитаних. Такий показник демонструє актуальність месенджерів як засобу оперативного отримання інформації, комунікації та доступу до новинного контенту.

Найменшу кількість виборів отримала соціальна мережа Facebook – лише 1 респондент (3,6%). Це може свідчити про поступове зниження популярності даної платформи серед молоді та переорієнтацію користувачів на більш динамічні та мультимедійні цифрові сервіси.

Мал. 2.1.

Отримані результати дають підстави стверджувати, що сучасна молодь переважно використовує соціальні мережі, орієнтовані на швидке споживання візуального контенту, інтерактивну комунікацію та мобільність інформаційного обміну. Зазначене необхідно враховувати у процесі організації соціальної роботи, інформаційно-просвітницької діяльності та цифрової комунікації соціальних служб із молодіжною аудиторією.

Аналіз відповідей респондентів на запитання щодо тривалості використання соціальних мереж засвідчив високий рівень цифрової активності сучасної молоді. Зокрема, лише 3 респонденти (10,7%) зазначили, що проводять у соціальних мережах від 1 до 3 годин на день. Ще 5 опитаних (17,9%) вказали, що користуються соціальними мережами від 3 до 5 годин щоденно. Водночас переважна більшість учасників дослідження – 20 осіб (71,4%) – повідомили, що проводять у соціальних мережах понад 5 годин на день. Варіант відповіді «менше 1 години» не обрав жоден респондент.

Мал. 2.2.

Отримані результати свідчать про значну інтегрованість соціальних мереж у повсякденне життя молоді. Соціальні платформи стали не лише засобом комунікації, а й важливим елементом інформаційного, освітнього та дозвіллєвого простору студентської молоді. Така тенденція демонструє високий потенціал

використання цифрових платформ у професійній діяльності фахівців соціальної сфери, зокрема у процесі інформування, консультування та надання соціальної підтримки молоді.

Аналіз відповідей на запитання «Для чого Ви найчастіше використовуєте соціальні мережі?» показав, що основною метою використання соціальних платформ серед студентської молоді є розваги – даний варіант обрали 10 респондентів (35,7%). Друге місце посіло спілкування – 8 осіб (28,6%), що свідчить про важливу роль соціальних мереж у підтриманні міжособистісної взаємодії та соціальних контактів.

Мал. 2.3.

Отримання інформації як основну мету використання соціальних мереж визначили 5 респондентів (17,9%). Це підтверджує тенденцію до використання цифрових платформ як джерела новин, суспільно значущої інформації та актуального контенту. Водночас 3 опитаних (10,7%) зазначили, що використовують соціальні мережі переважно для навчання, що демонструє поступове розширення освітнього потенціалу цифрового середовища. Найменшу кількість виборів отримав варіант «звернення по допомогу» – 2 респонденти (7,1%).

Результати дослідження свідчать про домінування рекреаційно-комунікативної функції соціальних мереж у молодіжному середовищі, однак одночасно підтверджують їх вагомий інформаційний та освітній потенціал. Це створює сприятливі умови для використання соціальних платформ у сфері соціальної роботи, соціального супроводу молоді та реалізації профілактичних і просвітницьких програм.

На запитання «Чи отримували Ви інформацію про соціальні послуги через соціальні мережі?» більшість респондентів – 19 осіб (67,9%) – надали ствердну відповідь. Водночас 9 опитаних (32,1%) зазначили, що не отримували інформації про соціальні послуги через цифрові платформи.

Мал. 2.4.

Отримані результати свідчать про достатньо високий рівень поширення інформації соціального спрямування у соціальних мережах та підтверджують ефективність цифрових каналів комунікації у процесі взаємодії соціальних служб із молоддю. Водночас наявність значної кількості респондентів, які не стикалися з подібною інформацією, вказує на необхідність удосконалення інформаційної політики соціальних служб у цифровому середовищі, підвищення якості контенту та активізації комунікаційної діяльності у популярних серед молоді соціальних мережах.

Результати дослідження за анкетою інтернет-залежності засвідчили наявність у студентської молоді окремих проявів надмірної цифрової

залученості, що відповідає сучасним тенденціям активного використання соціальних мереж, цифрових платформ та онлайн-комунікації. Аналіз відповідей респондентів здійснювався за п’ятибальною шкалою, де 1 бал означав повну незгоду із твердженням, а 5 балів – повну згоду.

Аналіз відповідей на твердження «Чи трапляється мені таке, що я швидко щось перевіряю в інтернеті, а потім виявляю, що минула ціла година?» показав високий рівень поширеності даного явища серед молоді. Зокрема, 11 респондентів (39,3%) оцінили твердження на 5 балів, 8 осіб (28,6%) – на 4 бали, 5 респондентів (17,9%) – на 3 бали, а лише 4 опитаних (14,2%) зазначили низький рівень прояву даної поведінки, обравши 1–2 бали. Отримані результати свідчать про значний рівень втрати контролю над часом під час користування цифровими ресурсами, що є характерною ознакою сучасної цифрової поведінки молоді.

Мал. 2.5.

На твердження щодо спроб встановлення обмежень у користуванні соціальними мережами та подальшого їх порушення більшість респондентів продемонстрували помірний рівень згоди. Так, 9 осіб (32,1%) оцінили твердження на 4 бали, 7 респондентів (25%) – на 3 бали, 6 осіб (21,4%) – на 5 балів. Це може свідчити про усвідомлення молоддю проблеми надмірного використання цифрових платформ, однак недостатній рівень самоконтролю щодо регуляції онлайн-активності.

Мал. 2.6.

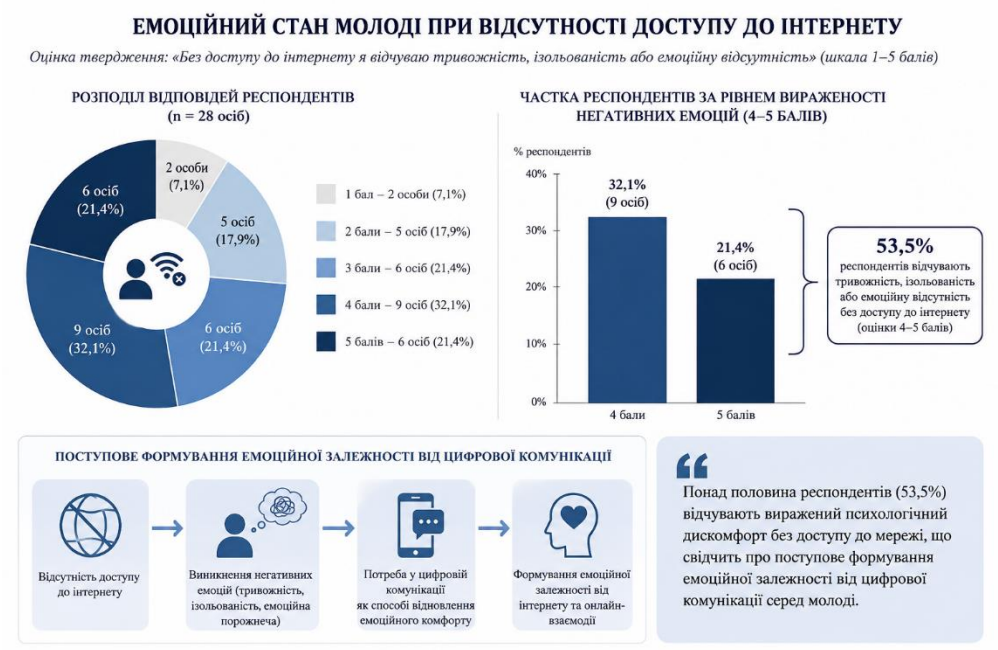
Дослідження показало, що значна частина студентської молоді має схильність до тривалого перебування онлайн. На твердження «Чи бувають у мене запої інтернету та технологій, які тривають цілий день або допізна?» 10 респондентів (35,7%) надали оцінку 4 бали, 8 осіб (28,6%) – 5 балів, що свідчить про високу інтенсивність використання цифрових технологій у повсякденному житті.

Особливо показовими виявилися результати твердження «Чи я хапаюся за свої пристрої, коли маю вільний час?». Переважна більшість респондентів продемонструвала високий рівень згоди: 13 осіб (46,4%) обрали 5 балів, а 9 респондентів (32,1%) – 4 бали. Отримані результати підтверджують тенденцію до формування автоматизованої цифрової поведінки, за якої мобільні пристрої стають основним способом організації дозвілля та заповнення вільного часу.

Водночас менш вираженими виявилися показники щодо негативного впливу інтернет-користування на фізичний стан та базові потреби. Зокрема, більшість респондентів оцінили твердження про нехтування особистою гігієною, харчуванням або фізичним здоров’ям на 2–3 бали. Лише 4 особи (14,2%) надали максимальну оцінку. Це свідчить про те, що попри високу цифрову активність, значна частина молоді все ж зберігає відносний контроль над повсякденними потребами.

Аналіз емоційного стану респондентів показав, що відсутність доступу до мережі викликає у частини молоді психологічний дискомфорт. Так, 9 осіб

(32,1%) оцінили твердження щодо відчуття тривожності, ізольованості чи емоційної відсутності без доступу до інтернету на 4 бали, а 6 респондентів (21,4%) – на 5 балів. Це свідчить про поступове формування емоційної залежності від цифрової комунікації.

Мал. 2.7.

Менш вираженими виявилися показники, пов’язані з міжособистісними конфліктами та негативними соціальними наслідками інтернет-залежності. Більшість студентів оцінили твердження про конфлікти у стосунках, проблеми у навчанні або приховування часу перебування онлайн на 2–3 бали. Водночас окремі респонденти все ж продемонстрували високі показники за цими критеріями, що може свідчити про ризик формування деструктивних моделей цифрової поведінки у частини молоді.

Особливої уваги заслуговують результати твердження «Чи відчуваю я провину чи сором через використання Інтернету?». Більшість респондентів обрали середні показники – 3 бали (35,7%) та 2 бали (28,6%), що свідчить про часткове усвідомлення надмірності власної цифрової активності, однак без вираженого емоційного неприйняття власної поведінки.

У цілому результати дослідження засвідчили високий рівень інтегрованості цифрових технологій у повсякденне життя студентської молоді. Соціальні мережі та інтернет-простір стали важливою складовою комунікації,

дозвілля, навчання та отримання інформації. Водночас отримані дані вказують на наявність окремих ознак формування інтернет-залежної поведінки, що проявляється у втраті контролю над часом, емоційній прив'язаності до онлайн-середовища та труднощах саморегуляції цифрової активності. Це актуалізує необхідність розроблення профілактичних та просвітницьких програм у сфері цифрової безпеки та психогігієни молоді.

Результати дослідження за методикою Кімберлі Янг визначення рівня інтернет-залежності засвідчили високий рівень інтегрованості цифрових технологій у повсякденне життя студентської молоді. Аналіз відповідей 28 респондентів показав, що більшість опитаних активно використовують інтернет-простір не лише для навчання чи отримання інформації, а й як провідний засіб комунікації, дозвілля та емоційного розвантаження. Отримані результати загалом відповідають сучасним тенденціям цифровізації молодіжного середовища та поширенню постійної онлайн-присутності.

Зокрема, на запитання щодо перевищення запланованого часу перебування в мережі більшість респондентів продемонстрували високий рівень позитивних відповідей. Так, варіант «часто» обрали 10 осіб (35,7%), «регулярно» – 8 респондентів (28,6%), а «постійно» – 5 осіб (17,9%). Лише незначна частина студентів зазначила, що подібна ситуація трапляється рідко або ніколи. Це свідчить про наявність труднощів із самоконтролем цифрової активності та втрату часових меж під час користування соціальними мережами та інтернет-ресурсами.

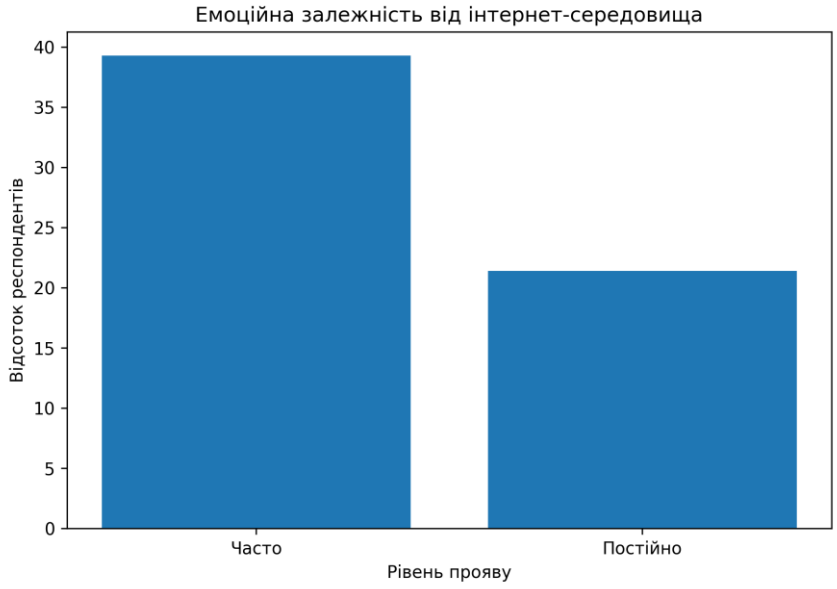
Аналіз відповідей показав, що студенти рідко демонструють виражене нехтування побутовими обов'язками заради перебування онлайн. Більшість респондентів обрали варіанти «рідко» (39,3%) та «регулярно» (28,6%). Водночас окремі студенти вказали, що подібна поведінка трапляється «часто» або «постійно», що свідчить про формування ризикованих моделей цифрової поведінки у частини молоді.

Дослідження міжособистісної взаємодії показало, що сучасна молодь активно використовує інтернет для соціальної комунікації та встановлення нових

контактів. На запитання щодо знайомств онлайн 9 респондентів (32,1%) відповіли «часто», 7 осіб (25%) – «регулярно», а 5 студентів (17,9%) – «постійно». Отримані результати підтверджують тенденцію до перенесення значної частини соціальної взаємодії у цифровий простір.

Водночас більшість опитаних не схильні повністю замінювати реальне спілкування віртуальним. На твердження щодо переваги онлайн-комунікації над особистим спілкуванням переважали відповіді «рідко» та «регулярно». Це може свідчити про збереження цінності безпосередніх соціальних контактів у молодіжному середовищі попри активний розвиток цифрових комунікацій.

Показовими виявилися результати, пов’язані з емоційною залежністю від інтернет-середовища. Так, 11 респондентів (39,3%) зазначили, що «часто» з нетерпінням очікують чергового виходу в інтернет, а 6 осіб (21,4%) – «постійно». Крім того, значна частина студентів вказала, що за відсутності доступу до мережі відчуває нудьгу, пригніченість або емоційний дискомфорт. Такі результати свідчать про поступове формування психологічної прив’язаності до цифрового середовища.

Мал. 2.8.

Особливо вираженими виявилися показники, пов’язані з порушенням режиму сну. На запитання щодо нехтування сном через перебування в інтернеті допізна 12 респондентів (42,9%) відповіли «часто», 7 осіб (25%) – «регулярно», а 4 студенти (14,3%) – «постійно». Аналогічні результати були отримані й щодо

змін режиму сну після активного використання комп’ютера та соціальних мереж. Це підтверджує негативний вплив надмірної цифрової активності на фізичне самопочуття молоді.

Мал. 2.9.

Важливим аспектом дослідження стало виявлення труднощів саморегуляції користування інтернетом. Значна частина студентів зазначила, що неодноразово намагалася скоротити час перебування онлайн, однак ці спроби були малоефективними. Так, відповіді «регулярно» та «часто» сумарно становили понад половину отриманих результатів. Це свідчить про наявність ознак поведінкової залежності та труднощів контролю власної цифрової активності.

Водночас результати показали, що більшість респондентів не демонструють критичних проявів соціальної дезадаптації через інтернет-залежність. Зокрема, переважали негативні або помірні відповіді щодо нехтування особистою гігієною, серйозного погіршення навчальної діяльності, повної ізоляції від друзів чи систематичного приховування часу перебування онлайн. Це свідчить про те, що у більшості студентів цифрова активність ще не набула вираженого патологічного характеру.

У цілому результати дослідження свідчать про високий рівень цифрової активності сучасної студентської молоді та наявність окремих ознак інтернет-залежної поведінки. Найбільш вираженими проявами стали труднощі контролю часу перебування онлайн, емоційна прив’язаність до цифрового середовища,

порушення режиму сну та постійна потреба у доступі до мережі. Водночас критичні форми соціальної дезадаптації залишаються малопоширеними серед респондентів. Отримані результати підтверджують необхідність розвитку програм цифрової грамотності, психогігієни та профілактики інтернет-залежності у молодіжному середовищі.

Загалом результати методик дозволяють стверджувати, що соціальні мережі та цифрове середовище відіграють провідну роль у житті сучасної молоді, суттєво впливаючи на процеси комунікації, соціалізації, отримання інформації та організації дозвілля. Водночас високий рівень цифрової залученості супроводжується формуванням окремих ризиків психологічного, емоційного та поведінкового характеру, що проявляються у зниженні самоконтролю, емоційній залежності від онлайн-комунікації та порушенні режиму життєдіяльності.

Таким чином, проведене дослідження підтвердило, що цифрове середовище стало важливим чинником соціалізації сучасної молоді та суттєво трансформує форми соціальної взаємодії, комунікації та поведінки студентської молоді. Водночас результати дослідження засвідчили необхідність посилення уваги до проблеми формування інтернет-залежності, розвитку цифрової культури та вдосконалення соціально-психологічної підтримки молоді в умовах цифровізації суспільства.

2.3. Обґрунтування ефективності використання соціальних мереж у наданні соціальних послуг молоді

Результати проведеного емпіричного дослідження повною мірою підтвердили припущення про те, що соціальні мережі можуть виступати ефективним інструментом соціальної роботи з молоддю та мають значний потенціал для використання у процесі соціального супроводу, консультування, інформування, профілактичної діяльності, психологічної підтримки та організації соціальної взаємодії у цифровому середовищі. Отримані у процесі дослідження результати засвідчили високий рівень інтегрованості соціальних мереж у

повсякденне життя студентської молоді, що обумовлює необхідність адаптації сучасної соціальної роботи до умов активної цифровізації суспільства та трансформації традиційних форм комунікації.

Аналіз результатів анкетування показав, що переважна більшість респондентів щоденно використовує соціальні мережі протягом тривалого часу, а сам цифровий простір став невід'ємною складовою їх соціальної активності, навчальної діяльності, міжособистісної комунікації та організації дозвілля. Особливо показовим є той факт, що більшість студентів проводять у соціальних мережах понад п'ять годин на день. Це свідчить про суттєве зростання ролі цифрових платформ у процесі соціалізації молоді та формування нового типу соціальної взаємодії, значна частина якої сьогодні реалізується саме в онлайн-середовищі.

Дослідження підтвердило, що соціальні мережі виконують для молоді багатофункціональну роль. Вони використовуються не лише як засіб розваги чи проведення вільного часу, а й як важливий канал отримання інформації, підтримання соціальних контактів, самовираження, навчання та психологічної підтримки. Отримані результати дозволяють стверджувати, що сучасна молодь сприймає цифрове середовище як природний простір соціальної взаємодії, у межах якого формуються комунікативні зв'язки, соціальні установки, ціннісні орієнтації та моделі поведінки. Саме тому соціальні мережі мають значний потенціал для використання у професійній діяльності фахівців соціальної сфери.

Особливу увагу привертає той факт, що значна частина респондентів зазначила, що вже отримувала інформацію про соціальні послуги через соціальні мережі. Це свідчить про поступове формування цифрового середовища як окремого каналу взаємодії між соціальними службами та молоддю. Соціальні мережі стають ефективним інструментом поширення соціально значущої інформації, інформування про права, можливості отримання допомоги, діяльність громадських організацій, психологічну підтримку та соціальні ініціативи.

Водночас результати дослідження показали, що молодь демонструє достатньо високий рівень довіри до інформації соціального спрямування, яка поширюється через цифрові платформи. Це є надзвичайно важливим у контексті сучасної соціальної роботи, оскільки ефективність взаємодії між соціальним працівником і клієнтом значною мірою залежить від рівня комунікативної доступності та довіри до каналів передачі інформації.

Отримані результати також підтвердили, що соціальні мережі можуть виступати важливим інструментом психологічної та соціальної підтримки молоді. Значна частина респондентів продемонструвала готовність звертатися за допомогою або отримувати психологічну підтримку саме через онлайн-комунікацію. Це свідчить про поступову трансформацію традиційних моделей звернення по допомогу та зростання ролі цифрових сервісів у сфері соціального супроводу населення. Для багатьох молодих людей онлайн-комунікація є психологічно комфортнішою формою взаємодії, оскільки забезпечує відчуття анонімності, безпечності та меншого рівня соціального осуду.

Крім того, цифрове середовище створює додаткові можливості для розвитку інноваційних форм соціальної роботи, зокрема онлайн-консультування, дистанційного соціального супроводу, проведення вебінарів, онлайн-тренінгів, груп підтримки, кризового консультування та просвітницької діяльності. Особливої актуальності це набуває в умовах сучасних соціальних викликів, пов’язаних із воєнним станом, внутрішнім переміщенням населення, психологічною травматизацією молоді та необхідністю забезпечення швидкого доступу до соціальної допомоги.

У зв’язку з цим особливої актуальності набуває необхідність подальшого розвитку цифрової соціальної роботи, удосконалення онлайн-комунікації соціальних служб із молоддю, підвищення цифрової компетентності соціальних працівників та впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у систему соціальної підтримки населення. Це сприятиме підвищенню доступності соціальних послуг, ефективності профілактичної діяльності та

адаптації соціальної роботи до сучасних умов розвитку інформаційного суспільства.

Окремого значення набуває використання соціальних мереж у профілактиці суїцидальної поведінки та кризових станів серед молоді. Соціальні працівники та психологи мають можливість здійснювати моніторинг кризового контенту, виявляти ознаки емоційного неблагополуччя, оперативно надавати підтримку та перенаправляти молодь до відповідних служб допомоги. У сучасних умовах саме цифрове середовище нерідко стає першим простором, у якому молода людина демонструє власний емоційний стан або звертається по підтримку.

У сучасних наукових дослідженнях соціальні мережі розглядаються як перспективний інструмент розвитку цифрової соціальної роботи. Зокрема, фахівці UNICEF та UNESCO акцентують увагу на необхідності інтеграції цифрових технологій у систему соціальної підтримки молоді та розвитку онлайн-сервісів допомоги.

Таким чином, результати дослідження та аналіз сучасних наукових підходів підтверджують, що соціальні мережі є ефективним інструментом вирішення широкого спектра соціальних і психологічних проблем молоді. Використання цифрових платформ у соціальній роботі дозволяє забезпечити доступність допомоги, оперативність комунікації, підвищення рівня залученості молоді до соціальних ініціатив та адаптацію соціальної роботи до сучасних умов розвитку інформаційного суспільства.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження ми дійшли до наступних висновків:

Відповідно до першого завдання дослідження, проаналізовано теоретичні підходи до розуміння соціальних мереж як соціально-комунікаційного феномену та визначено їх функції у сучасному суспільстві, встановлено, що соціальні мережі є складною багаторівневою соціально-комунікаційною системою, яка поєднує технологічні та соціальні компоненти взаємодії. Узагальнення наукових підходів дозволило розглядати соціальні мережі як цифровий простір, у межах якого відбувається обмін інформацією, формування соціальних зв'язків, конструювання ідентичності та вплив на суспільну свідомість. Визначено, що соціальні мережі виконують комунікативну, інформаційну, соціалізаційну, рекреаційну, освітню та мобілізаційну функції, що зумовлює їх значний потенціал як інструменту соціальної роботи. Доведено, що в умовах цифровізації суспільства соціальні мережі трансформуються з допоміжного каналу комунікації у самостійне соціальне середовище, яке формує нові моделі поведінки та взаємодії.

Відповідно до другого завдання дослідження, охарактеризовано молодь як цільову групу соціальної роботи в умовах цифровізації та досліджено нормативно-правові й соціально-психологічні аспекти використання соціальних мереж, встановлено, що молодь є найбільш активною та вразливою групою користувачів цифрового середовища. Виявлено, що для сучасної молоді соціальні мережі виступають основним каналом комунікації, джерелом інформації, простором самовираження та соціалізації. Водночас цифрове середовище містить низку ризиків, серед яких – інформаційне перевантаження, вплив дезінформації, кібербулінг, формування залежної поведінки та емоційне виснаження. У процесі аналізу нормативно-правових засад встановлено, що в Україні сформовано базове правове підґрунтя для захисту персональних даних, інформаційної безпеки та прав молоді, однак існує потреба у подальшій деталізації регулювання професійної діяльності соціальних працівників у цифровому середовищі та розробці етичних стандартів онлайн-взаємодії.

Відповідно до третього завдання, визначено потенціал соціальних мереж як інструменту соціальної роботи з молоддю та окреслено основні напрями, форми й методи їх застосування, встановлено, що соціальні мережі є ефективним інструментом реалізації соціальної роботи завдяки їх доступності, оперативності та широкому охопленню цільової аудиторії. Доведено, що вони можуть використовуватися для інформаційно-просвітницької діяльності, профілактики негативних явищ у молодіжному середовищі, психологічної підтримки, консультування, формування соціально відповідальної поведінки та залучення молоді до соціально корисної діяльності.

Відповідно до четвертого завдання дослідження, проведено емпіричне дослідження щодо ефективності використання соціальних мереж у соціальній роботі з молоддю та обґрунтовано доцільність їх використання у процесі надання соціальних послуг, встановлено, що соціальні мережі є дієвим інструментом взаємодії між соціальними працівниками та молоддю. Результати анкетування засвідчили високий рівень залученості молоді до цифрового середовища та їх готовність отримувати соціальну підтримку через онлайн-канали. Виявлено, що соціальні мережі сприяють підвищенню доступності соціальних послуг, оперативності реагування на потреби молоді та розширенню форм профілактичної й консультативної роботи. Разом із тим визначено низку проблем, пов’язаних із довірою до онлайн-інформації, захистом персональних даних та недостатньою регламентацією цифрової соціальної роботи. Обґрунтовано доцільність системного впровадження соціальних мереж у практику соціальної роботи як ефективного інструменту надання соціальних послуг та підтримки молоді.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні ефективності різних цифрових платформ соціальних мереж у практиці соціальної роботи з молоддю, зокрема в умовах воєнного стану та посттравматичних викликів, а також у розробці та апробації інноваційних онлайн-інтервенцій і моделей цифрового соціального супроводу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Букур М. В. Вплив соціальних мереж на формування агресивності підлітків. 2025. URL : https://dspace.oneu.edu.ua (дата звернення: 15.05.2026).

2. Васильчук Л. Б., Фрідманський Р. М. Правове регулювання екологічної мережі в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2024. DOI : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.20 (дата звернення: 15.05.2026).

3. Внучко С. Соціальні мережі в глобальній політичній взаємодії: виклики фейків, маніпуляцій і постправди у цифрову добу. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління.* 2025. № 2(78). С. 34–40. DOI : https://doi.org/10.32689/2523-4625-2025-2(78)-5 (дата звернення: 15.05.2026).

4. Водолазька С. Соціальні мережі як платформи для комунікаційної активності видавництв. *Інтегровані комунікації.* 2025. № 1(19). С. 238–250. DOI : https://doi.org/10.28925/2524-2652.2025.130 (дата звернення: 15.05.2026).

5. Гаврилюк О. П. Соціальні мережі як чинник формування культурних цінностей і норм. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал.* 2023. № 3. С. 39–44.

6. Голембьовська Е. Вплив соціальних мереж на соціальний та емоційний стан молодих людей. *Освітологія.* 2024. DOI : https://doi.org/10.28925/2412-124X.2024.13.5 (дата звернення: 15.05.2026).

7. Закон України «Про електронні комунікації». URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.05.2026).

8. Закон України «Про захист персональних даних». URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.05.2026).

9. Закон України «Про інформацію». URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.05.2026).

10. Закон України «Про освіту». URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.05.2026).

11. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» : Відомості Верховної Ради України. 2021. № 28. Ст. 233. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text (дата звернення: 15.05.2026).

12. Закон України «Про рекламу». URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.05.2026).

13. Закон України «Про соціальні послуги». URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 15.05.2026).

14. Ісаченко В., Гончар І. Використання технології SMM у сучасній соціальній роботі. *Humanitas.* 2021. DOI : https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.6.3 (дата звернення: 15.05.2026).

15. Кампанія проти кібербулінгу: Всеукраїнська ініціатива. URL : https://cyber.bullyingstop.org.ua (дата звернення: 15.05.2026).

16. Каплуненко В. О. Основні підходи до визначення поняття соціальні медіа (огляд зарубіжних та вітчизняних досліджень). *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* 2020 (Т. 2, № 12). С. 236–239

17. Молоченко І. Нормативно-правове забезпечення життєдіяльності людей з інвалідністю в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету.* 2021. DOI : https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.280-283 (дата звернення: 15.05.2026).

18. Нормативно-правове регулювання соціальної політики в сучасній Україні. *Науковий вісник УжНУ.* 2023. URL : https://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/279037 (дата звернення: 15.05.2026).

19. Нохріна І. С. Вплив соціальних мереж на соціальну успішність студентської молоді. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука.* 2024. DOI : https://doi.org/10.32782/3041-1351/2024-1-7 (дата звернення: 15.05.2026).

20. Парасюк В. М. Реклама у мережі Інтернет – цивілістичний аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2026. DOI : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.1.45 (дата звернення: 15.05.2026).

21. Пєша І. В., Сопівник І. В., Галайдюк В. В., Кошук О. Б. Соціальна робота з сім’ями, дітьми та молоддю : навчальний посібник. Київ : Компринт, 2023. 449 с.

22. Підлісний М. Соціологія молоді : навчально-методичний посібник для курсантів денної форми навчання. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 91 с.

23. Поплавський М. Соціальні мережі як культурно-просвітницький ресурс. *Український інформаційний простір.* 2020. DOI : https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(5).2020.206043 (дата звернення: 15.05.2026).

24. Презентація Програми ЄС Erasmus+ у рамках конференції «Молодь та держава: партнерство заради розвитку» (07–08.12.2018, м. Львів). URL : https://erasmusplus.org.ua/news/prezentacziya-programy-yes-erazmus-u-ramkah-konferencziyi-molod-ta-derzhava-partnerstvo-zarady-rozvytku-07-08-12-18-m-lviv/ (дата звернення: 15.05.2026).

25. Роговська О., Кара Є. Соціально-психологічний вплив ЗМІ на соціалізацію молоді в умовах інформаційної війни. 2025. DOI : https://doi.org/10.31498/2617-2038.13.2025.333754 (дата звернення: 15.05.2026).

26. Романенкова О. Ю. Психологічні аспекти впливу соціальних мереж на формування самооцінки підлітків. *Ментальне здоров'я.* 2025. DOI : https://doi.org/10.32782/3041-2005/2025-3.14 (дата звернення: 15.05.2026).

27. Салата Н. Дослідження питань цифровізації соціального обслуговування в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта.* 2023. DOI : https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.294343 (дата звернення: 15.05.2026).

28. Сенюра О. В. Специфіка інтелектуальної мобільності студентської молоді в умовах війни. *Habitus.* 2025. DOI : https://doi.org/10.32782/2663-5208.2025.70.2 (дата звернення: 15.05.2026).

29. Сивуля М. М. Сучасна молодь та Інтернет. 2022. URL : https://vseosvita.ua/blogs/suchasna-molod-ta-internet-58402.html (дата звернення: 15.05.2026).

30. Становище молоді в Україні : аналітичний звіт, складений Робочою групою ООН у справах молоді. Київ, 2019. 80 с.

31. Стиниська В. Нормативно-правове регулювання благодійної діяльності в Україні. *Науковий вісник УжНУ.* 2021. DOI : https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.396-399 (дата звернення: 15.05.2026).

32. Таблеточки : благодійний фонд. URL : https://tabletochki.org/ (дата звернення: 15.05.2026).

33. Морикіт Т. Соціальні мережі як чинник формування громадянського суспільства. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Політологія.* 2018. Т. 1, № 12.

34. Фісенко Т. В. Соціальні інтернет-мережі як феномен сучасного медіа-середовища : монографія. 2012. 203 с.

35. Черниш А. Р. Поняття та ознаки соціального забезпечення молоді. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. DOI : https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.20 (дата звернення: 15.05.2026).

36. Чорний В. Нові соціальні медіа та соціальні мережі в освітньому процесі. *Військова освіта.* 2018. № 1(37). С. 286–295. DOI : https://doi.org/10.33099/2617-1783/2018-1/286-295 (дата звернення: 15.05.2026).

37. Шевчук О. В. Вплив соціальних мереж на психоемоційний стан молоді: соціальна робота з підлітками в еру цифрових технологій. *Соціальна робота та психологія: освіта і наука.* 2025. DOI : https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-17 (дата звернення: 15.05.2026).

38. Шемаєв В. М., Присяжнюк М. М., Онофрійчук А. П. Соціальні мережі в аспекті інформаційної безпеки. *Наука і оборона.* 2019. DOI : https://doi.org/10.33099/2618-1614-2019-8-3-36-39 (дата звернення: 15.05.2026).

39. Bergs A. Social Networks and Historical Sociolinguistics. Berlin : *Walter de Gruyter*, 2005.

40. Career Hub Pro: фриланс для молоді з інвалідністю. URL : https://careerhub.in.ua/allprojects/career-hub-pro (дата звернення: 15.05.2026).

41. Definition of Youth. URL : https://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf (дата звернення: 15.05.2026).

42. Framework to classify and analyze social media content. Social Networking. 2018. DOI : https://doi.org/10.4236/sn.2018.72006 (дата звернення: 15.05.2026).

43. Information Theories and Applications. Classification of functions in social networks. 2010. С. 379. URL : https://openarchive.nure.ua (дата звернення: 15.05.2026).

44. Jendoubi S., Martin A., Liétard L., Ben Yaghlane B. Classification of message spreading in a heterogeneous social network. 2015. URL : https://arxiv.org/abs/1501.05426 (дата звернення: 15.05.2026).

45. Khanam Z., Alwasel B. N., Sirafi H., Rashid M. Fake news detection using machine learning approaches. IOP Conference Series: Materials Science and Engineering. 2021. DOI : https://doi.org/10.1088/1757-899X/1099/1/012040 (дата звернення: 15.05.2026).

46. Lyubenko R. Study of Social Support on Social Networking Sites. *NaUKMA Research Papers*. 2022. DOI : https://doi.org/10.18523/2617-9067.2022.5.39-49 (дата звернення: 15.05.2026).

47. Pedrazzi S., Oehmer F. Communication rights for social bots? *Journal of Information Policy*. 2020. DOI : https://doi.org/10.5325/jinfopoli.10.2020.0549 (дата звернення: 15.05.2026).

48. Teimas R., Saias J. Detecting persuasion attempts on social networks: unearthing the potential of loss functions and text pre-processing in imbalanced data settings. *Electronics*. 2023. DOI : https://doi.org/10.3390/electronics12214447 (дата звернення: 15.05.2026).

49. Social network (sociolinguistics). Wikipedia. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Social_network_(sociolinguistics) (дата звернення: 15.05.2026).

50. Youth mainstreaming in development planning: transforming young. URL : https://www.thecommonwealth-ilibrary.org/index.php/comsec/catalog/download/742/742/5646 (дата звернення: 15.05.2026).

ДОДАТКИ